

Άνθρωπος και Περιβάλλον κατά τον Μέγα Βασίλειο (2ο μέρος)

/ [Πεμπτουσία](#)

Ο Μ. Βασίλειος αξιολογεί κάθε πλάσμα με βάση δύο αρχές: 1. ότι ο Θεός έπλασε τα πάντα «καλά λίαν», ως πολύ καλά – τέλεια για τα ανθρώπινα μέτρα, και 2. ότι «...ο ὕδεν περιττὸν οὐδὲ ἐλλεῖπονέν τοῖς κτισθεῖσι δυνατὸν εὐρεθῆναι», δεν μπορεί δηλαδή να βρει κανείς τίποτε περιττό ή άχρηστο στην φύση. Αυτές οι αρχές αποτελούν την πεμπτουσία της στάσης του Μεγάλου Βασιλείου, αλλά και γενικότερα των πατέρων της Εκκλησίας απέναντι στην φύση.

Αν θα θέλαμε να εκφραστούμε κάπως καταχρηστικά και με σύγχρονους όρους, θα μπορούσαμε να πούμε ότι εκφράζουν τον πυρήνα της χριστιανικής οικολογικής συνειδήσεως. Πρόκειται για μια αλήθεια της οποίας το βάθος και η σημασία είναι ανάλογη της απλότητας και της σαφήνειας με την οποία διατυπώνεται. Δυστυχώς όμως αυτή η χριστιανική αλήθεια, η οποία λέχθηκε σε μία εποχή πολύ μακρινή χρονικά από εκείνη στην οποία αρχίζουν και εμφανίζονται τα οικολογικά προβλήματα, λησμονήθηκε και τέθηκε στο περιθώριο από τις σύγχρονες χριστιανικές κοινωνίες, μέσα στις οποίες γεννήθηκαν για πρώτη φορά τα προβλήματα αυτά.

Η σκέψη του ιερού πατέρα προχωρά ακόμη βαθύτερα στην ουσία της σχετικής οικολογικής προβληματικής. Λέει: «Μη νομίσεις άνθρωπε ότι επειδή στην φύση υπάρχουν ζώα ή φυτά τα οποία μπορεί να βλάπτουν εσένα, αυτά είναι άχρηστα ή δημιουργήθηκαν από λάθος του δημιουργού. Αυτά τα οποία μπορεί να φαίνονται βλαπτικά σε εσένα είναι ωφέλιμα για άλλες ζωντανές υπάρξεις. «...ού πάντα τῆς γαστρὸς ἔνεκεν τῆς ἡμετέρας δεδημιούργηται». Ο Θεός δεν έλαβε υπόψη του μόνον την ευδαιμονία του ανθρώπου, αλλά προνόησε με φροντίδα και αγάπη για όλα τα δημιουργήματά του. Με αυτήν την άποψη αντικρούεται η παρερμηνεία της βιβλικής και πατερικής άποψης ότι ο άνθρωπος είναι κορωνίδα της κτίσεως. Εσφαλμένα ερμηνευμένη αυτή η άποψη, οδήγησε στην θεμελίωση ενός εγωιστικού ανθρωποκεντρισμού, ο οποίος αποτέλεσε την ιδεολογική βάση του οικολογικού προβλήματος.

Με αυτό το δεδομένο μπορεί κάποιος να πει ότι δίκαια κατηγορήθηκε ο χριστιανισμός ως η μήτρα που κυοφόρησε την οικολογική κρίση. Πρόκειται ωστόσο για μία παρερμηνεία του χριστιανισμού, η οποία βλέπει τον άνθρωπο ως άτομο εγωκεντρικό αποξενώνοντάς τον από τον Θεό, την κτίση και τον συνάνθρωπο. Η λανθασμένη αυτή αντίληψη και στάση γεννήθηκε στην χριστιανική δύση και πέρασε ως πρακτική και στην Ορθόδοξη Ανατολή.

Η αυθεντική χριστιανική αντίληψη όπως εκφράζεται μέσα από την Αγία Γραφή και τα έργα των πατέρων κείται στον αντίποδα του εγωιστικού ανθρωποκεντρισμού.

Όχι μόνον αυτό, αλλά μέσα στην Εξαήμερο βλέπουμε σε ορισμένα σημεία **να υποβόσκει ένας θεολογικός φυσιοκεντρισμός** ο οποίος συμφωνεί με τις αρχές της σύγχρονης οικολογίας. Λέει ο Μ. Βασίλειος: *«Σπόροι που για εσένα άνθρωπε είναι δηλητήριο, αποτελούν θρεπτική τροφή για τα πουλιά και ουσίες που σε βλάπτουν είναι θεραπευτικές και ευεργετικές για τα ψάρια»*. Η άποψη αυτή έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την πρακτική του ανθρώπου των σύγχρονων κοινωνιών να εξουδετερώνει οτιδήποτε τον ενοχλεί ή το θεωρεί βλαπτικό μέσα στην φύση, χωρίς να σκεφτεί στο ελάχιστο για τις συνέπειες της πράξης αυτής στους υπόλοιπους ζωντανούς οργανισμούς.

Ακόμη και η ανθρώπινη πτώση και η αμαρτία οι οποίες διατάραξαν τις σχέσεις του ανθρώπου με τον Θεό και την κτίση δεν στάθηκαν ικανές να αλλοιώσουν την τελειότητά της, η οποία προηγείται χρονικά κατά πολύ από την εμφάνιση του κακού στον κόσμο. Τέτοια τελειότητα παρατηρεί στην κτίση ο μέγας ιεράρχης, που μέσω επιστημονικών παρατηρήσεων συμπεραίνει ότι κάθε πλάσμα, ανεξάρτητα με το αν έχει την δυνατότητα να σκέπτεται ή όχι, κρύβει βαθειά μέσα του την μυστική σοφία του δημιουργού.

Αυτήν στην σοφία ο ίδιος την διακρίνει στην συμπεριφορά και την ζωή των φυτών και των ζώων σε τέτοιο σημείο, ώστε να εξάγει διδακτικά συμπεράσματα σχετικά με την πνευματική, κοινωνική και ηθική ζωή του ανθρώπου. Αν θέλουμε να εμβραθύνουμε λίγο περισσότερο στην σκέψη του, μπορούμε ίσως να πούμε ότι ο Μ. Βασίλειος παροτρύνοντας τον άνθρωπο να διδαχθεί και να παραδειγματισθεί από τα φυτά και τα ζώα, δείχνει ότι τον αντιλαμβάνεται όχι αποκλειστικά ως άρχοντα, αλλά και ως οργανικό μέλος της φύσης.

Μέσα στην ζωή του πελαργού βλέπει την φροντίδα των παιδιών προς τους γέροντες γονείς, την συμπεριφορά της τρυγόνος προβάλλει ως παράδειγμα συζυγικής αφοσίωσης για άνδρες και γυναίκες. Παρατηρώντας την πρόσκαιρη ομορφιά των λουλουδιών την αντιπαραβάλλει με τον βραχύ χρόνο της ανθρώπινης ζωής και παίρνει αφορμή για να καταδικάσει την αυθαιρεσία των πολιτικών αρχόντων προς τον λαό. Στον κόσμο της θάλασσας, όπου το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό ψέγει την λαίμαργη επιθυμία για πλουτισμό. Δεν κάνει απλή ηθικολογία, αλλά εμβραθύνει στις κοινωνικές και πνευματικές επιπτώσεις των ανθρώπινων πράξεων και επιλογών.

Και δεν στέκεται μόνον σε αυτά ο μεγάλος διδάσκαλος, αλλά προχωρά προς το «τέλος», προς τα αιώνια. Ο Θεός, λέει, δεν προνοεί μόνον για το πώς θα επιβιώσουν τα πλάσματά του, αλλά έχει χαρίσει ακόμη και στα μη λογικά κτίσματα κάποια αίσθηση του μέλλοντος, ώστε παρατηρώντας την εμείς οι άνθρωποι να ενθυμούμαστε ότι δεν τελειώνουν όλα σε αυτήν την ζωή. Ο Μέγας Βασίλειος

θεωρεί την φύση και το σύμπαν ολόκληρο εσχατολογικά. Η υλική δημιουργία υπόκειται στον χρόνο. Ό,τι έχει χρονική αρχή, έχει και ένα τέλος. Το τέλος αυτό όμως για τους πατέρες δεν σηματοδοτεί το τέλος της κτίσεως, αλλά το τέλος της φθοράς της.

Στο σημείο αυτό έγκειται η σημαντικότερη ίσως διαφορά μεταξύ των φυσικών επιστημόνων και της πατερικής σκέψης. Οι πατέρες θεωρούν ότι η κτίση μαζί με τον άνθρωπο πορεύονται προς τα «έσχατα», προς την μεταβολή σε ένα «έτερον είδος ζωής». Την ζωή αυτή εγκαινιάζει ο Χριστός με την εκ νεκρών Ανάσταση στην οποία η φθαρτή φύση ενδύεται την αφθαρσία ξεφεύγοντας έτσι από τις κατηγορίες του χρόνου, από την φθορά και τον θάνατο. Η αλήθεια αυτή διαποτίζει κάθε πτυχή της σκέψης όλων των Μεγάλων Πατέρων και ολόκληρης της Εκκλησίας. Η αλήθεια και η προοπτική της Αναστάσεως του ανθρώπου και ολόκληρης της κτίσης είναι ίσως το μεγαλύτερο και ισχυρότερο οικολογικό μήνυμα που μπορεί να προσφέρει στον κόσμο η Εκκλησία. Αν ο σύγχρονος άνθρωπος μπορέσει να κατανοήσει και να βιώσει ότι η φύση δεν είναι απλά ο χώρος της ατομικής του επιβίωσης, αλλά ο συνοδοιπόρος του προς την αιωνιότητα, τότε ίσως μάθει όχι απλά να ζει από αυτήν, αλλά να ζει μαζί με αυτήν.

Πηγές

Βασιλείου Καισαρείας, *Ομιλίες εις την Εξαήμερον*, SourcesChretiennes, 2η έκδ. Παρίσι 1968.

Βιβλιογραφία

Μαντζαρίδη, Γ., *Χριστιανική Ηθική II*, Θεσσαλονίκη 2009.

- , *Η εμπειρική θεολογία στην οικολογία και την πολιτική*, Θεσσαλονίκη 1994.

Ματσούκα, Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία II*, Θεσσαλονίκη 2004.

- , *Επιστήμη, φιλοσοφία και θεολογία στην Εξαήμερο του Μ. Βασιλείου*, Θεσσαλονίκη 2004.

Πέτρου, Ι., *Χριστιανισμός και Κοινωνία*, Θεσσαλονίκη 2004.

Νικολάου Κόϊου, *Άνθρωπος και Περιβάλλον κατά τον Μέγα Βασίλειο, Άγιος Σεραφείμ: Τριμηνιαία Έκδοση της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος & Φαναριφαρσάλων*, τ.18, Ιαν.-Μαρτ. 2010, σ. 8-10.